

uit de literatuur

SOCIOLINGUISTIEK

Nessa WOLFSON en Joan MANES (eds.), **Language of Inequality**, Mouton Publishers, Berlin — New York — Amsterdam, 1985, 411 blz.

Linguïstische ongelijkheid, discriminatie op basis van de taal, taalimperialisme... dergelijke sociolinguïstische fenomenen hebben uiteraard alles te maken met een ruimere sociale ongelijkheid, discriminatie en onderdrukking. Ze zijn er niet alleen een reflectie van, maar ook instrumenten waarmee, samen met andere factoren, overheersing en sociale stratificatie geconstitueerd en bestendigd worden.

Onderhavig werk bevat een aantal teksten waarin "taal en sociale ongelijkheid" geanalyseerd wordt in diverse landen (gekenmerkt door b.v. postkolonialisme, immigratie of meertaligheid) en in diverse interactietypes. Heel wat aandacht wordt hierbij besteed aan taalpolitieke aspecten (zoals taalstandaardisatie), vaak gecombineerd met een analyse van de onderwijspolitiek in een bepaald land. Het boek is uitgegeven als nr. 36 in de reeks **Contributions to the Sociology of Language** en bevat naast het voorwoord van de redacteuren een voorwoord van Dell Hymes en een inleidend hoofdstuk van de hand van Einar Haugen.

L.V.P.

TELEVISIE

Joachim DENNHARDT & Daniela HARTMANN (Hrsg.), **Schöne neue Fernsehwelt. Utopien der Macher**, Kindler Verlag GmbH, München, 1984, 318 blz., geïll.

Het Europese medialandschap is in volle evolutie. Evenals in België stelt men zich in West-Duitsland de vraag hoe het verder moet met de publiekrechtelijke omroep, en met name hoe de verhoudingen zullen uitgetekend worden tussen de commerciële zenders en de openbare omroepen ARD, ZDF en NDR/WDR/SDR. In "Schöne neue Fernsehwelt" bekijken de auteurs deze problematiek van binnenuit, vanuit het standpunt van de producenten van televisieprogramma's. In een reeks interviews en essayistische bijdragen worden min of meer bekende Duitse makers van televisie aan het woord gelaten, zodat zij hun mening kunnen geven over de openbare omroep, de privé-televisie, commerciële televisie, de relatie tussen

deze verschillende omroepvormen en de rol die zijzelf daar menen in te kunnen spelen. Dit boek is een interessant stuk illustratie- en studiemateriaal voor ieder die de pogingen tot het doorbreken van het publiekrechtelijk televisie-monopolie in Vlaanderen en Wallonië volgt. Het werk verliest wel enigszins aan relevantie doordat zelfs 'bekende' Duitse 'sterren' bij ons vrij onbekend zijn, en omdat de lezing van het boek minstens enige noties van het Duitse omroepbestel vereist.

K.V.

Philip SCHLESINGER, Graham MURDOCK, Philip ELLIOTT, **Televising 'Terrorism'. Political Violence in Popular Culture**, Comedia Press, London, 1983, 181 blz., geïll.

De mediaberichtgeving over terrorisme is steeds een delicate zaak. De aanslagen van terroristische en anarchistische groepen als de CCC en de zg. 'Bende van Nijvel' en de frequente lezers-reacties in dag- en weekbladen maken duidelijk hoe gevoelig dit punt ligt bij beleidsmensen, journalisten en de gewone man in de straat.

Vaak draait een discussie in dit verband rond de vraag of vele — indien niet alle — terroristen hun aanslagen plegen, precies omwille van de publiciteit voor hun politieke of anderszorgelijke doeleinden. Moedigt men i.a.w. het terrorisme niet aan door uitgebreid een licht te werpen op de terreur en de organisaties die ze uitoefenen?

Deze vragen vormen de kern van "Televising Terrorism", een grondige uitdieping van de problematiek van het belichten door de media van al dan niet politiek geïnspireerd geweld. Interessant en ongetwijfeld vernieuwend is het feit dat de auteurs zich niet beperkt hebben tot zg. actualiteitsuitzendingen (het televisiejournaal en nieuwsanalyses, zoals 'Actueel' en 'Panorama' op de BRT) maar ook de fictionele verslaggeving van terrorisme — series waarin gebeurtenissen zullen voorkomen die duidelijk geënt zijn op aanslagen of overvallen uit de realiteit — behandelen.

De kwestie van de BBC-uitzending over het geweld in Noord-Ierland, die niet zo lang geleden heel wat stof deed opwaaien in de kringen van mediaspecialisten, bewijst dat werken als deze een stevig gegrond bestaansrecht hebben.

K.V.

POPULAIRE CULTUUR

Ariel DORFMAN, **The Empire's Old Clothes (Waht the Lone Ran-**

ger, Babar and other Innocent Heroes do to our minds...), Pluto Press, London, 1983, 225 blz.

Ariel Dorfman, co-auteur van onder meer "How to read Donald Duck", gaat er van uit dat bepaalde uitingen van de meerderheids-cultuur aangezien moeten worden als elementen van een strategie, die erop gericht is deze meerderheids-cultuur als enige juiste te propagieren. De auteur analyseert in die zin de traditionele Amerikaanse populaire cultuur, meer bepaald de producten van Walt Disney, de Lone Ranger-verhalen, artikels uit Readers Digest en de Babar-sprookjes.

De kracht van dit werk is tegelijk zijn belangrijkste zwakte, m.n. Dorfman's uitgangspunt. Wie Dorfman volgt in zijn strategie-theorie zal dit vlot geschreven boek waarschijnlijk in één adem uitlezen. Indien men er evenwel van vertrekt — een alternatief uitgangspunt — dat Walt Disney, Readers Digest enz. als facetten van de meerderheids-cultuur de waarden en normen van deze cultuur zal uitdragen, zonder dat er per se van een strategie hoeft gesproken te worden, lijken een aantal conclusies eerder vergezocht.

K.V.

HORROR

Martin BARKER, **A Haunt of Fears. The Strange History of the British Horror comics Campaign**, Pluto Press, London, 1984, 227 blz., geïll. Martin BARKER (ed.), **The Video Nasties. Freedom and Censorship in the Media**, Pluto Press, London, 1984, 131 blz.

Martin Barker gaat, hetzij als auteur, hetzij als redacteur, in deze beide werken in op hetzelfde fenomeen, m.n. de onderliggende politiek-ideologische fundamente van zg. 'zedelijkheids-campagnes'. Twee van dergelijke campagnes, die beide plaatsvonden in Groot-Brittannië, worden belicht. In de jaren '50 werden plots de 'horror comics', de griezel- en misdadstrips, als een deus ex machina naar voor getoverd als de belangrijkste verdervers van de jeugdige Engelse lezers. Een grootscheepse en druk becommentarieerde actie leidde naar een wet, die handelaars verbod oplegde bepaalde van deze strips te verkopen. Recent (1984) werd een gelijkaardige campagne gevoerd tegen de 'video nasties', die resulteerde in de Video Recordings Bill, een verkapt censuurwet.

De auteur concludeert dat er telkens eerder sprake is van een meer algemene onder-

stroom van 'versterking van het gezag', waarbij een aantal cultuuruitingen met een afwijkend karakter ten opzichte van de 'main stream' — zoals de horror comics en de video nasties — de voor de hand liggende en vrij weerloze slachtoffers zijn. Door middel van gemanipuleerde onderzoeken wordt 'aangetoond' dat deze producten schadelijk zijn voor de jeugd. Diegenen, die de onderliggende praktijken bekritisseren, worden snel gedoodverfd als verdedigers van de betreffende producten zélf, en worden op alle mogelijke manieren geneutraliseerd.

Zowel in "A Haunt of Fears" als in "The Video Nasties" beperkt men zich niet tot het opstellen van een chronologie van de gebeurtenissen. De voorwerpen van beide campagnes — de strips en de videofilms — worden grondig geanalyseerd, om na te gaan waarom ze precies een dergelijke grootschalige afkeer konden losweken. Ook de rol van de media in beide campagnes komt ruim aan bod.

Nu de video nasties ook in België door sommigen als een probleem worden aangevoeld, loont het zeker de moeite — voor alle betrokken personen en instanties — de bovenstaande werken grondig door te nemen.

K.V.

FILMLEXIKON

Herbert HOLBA, Günter KNORR & Peter SPIEGEL,

Reclams deutsches Filmlexikon. Filmkünstler aus Deutschland, Österreich und der Schweiz, Philipp Reclam jun. Verlag GmbH, Stuttgart, 1984, 461 blz., geïll.

Filmlexikons staan of vallen met de toegankelijkheid, volledigheid en accuraatheid van de informatie die zij verstrekken. Wat deze aspecten betreft klimt "Reclams deutsches Filmlexikon" ruim boven de middelmaat uit.

Hoewel het behandelde gebied eerder beperkt lijkt, wordt men verrast door de overvloed aan feitenmateriaal.

Het grove aantal illustraties bevordert in hoge mate de leesbaarheid.

K.V.

Rolf GIESEN,

Lexikon des phantastische films (2 Banden), Verlag Ullstein GmbH (Populäre Kultur), Frankfurt am Main/Berlin/Wien, 1984, 378 & 356 blz.

Deze boekjes bevatten een vrij volledig overzicht van de fantastische en de science-fiction film, bijeengebracht in twee volumes. Het pocket-formaat biedt ongetwijfeld een aantal voordelen. Men kan de boekjes bvb. als een handig geheugensteuntje gebruiken, wat vaak niet het geval is met encyclopedische werken. Anderzijds bevatten de boekjes geen enkele illustratie, zodat de leesbaarheid vermindert, en werden, mogelijk omdat de schrijver het volume wenste te reduceren, een aantal films niet beschreven (bvb. John Carpenters 'Dark Star'). De opgenomen films worden vrij volledig geïdentificeerd, zonder dat de auteur ze evenwel tracht te situeren in een andere dan zuiver alfabetische classificatie.

Handig, maar niet noodzakelijk.

K.V.

CRIME STORY

Ernest MANDEL,

Delightful Murder. A Social History of the Crime Story,

Pluto Press, London, 1984, 152 blz.

Dit boekje toont aan hoe ver men komt wanneer men, uitgaande van een conclusie, een onderzoek gaat verrichten. Mandel vertrekt immers van de idee dat veranderingen, evoluties en mentaliteitswijzigingen in de sociale Umwelt weerspiegeld worden in de aard en het karakter van de boeven en ordehandhavers in fictionele misdaadverhalen.

Wanneer hij tenslotte zijn — overigens boeiend — betoog besluit met te stellen dat de relatie tussen de sociale crisis die we nu beleven en de fictionele misdaadroman een dialectische relatie is, wacht je als lezer een beetje op een 'clou' die je blijkbaar ontgaat is. Daarnaast is Mandel een vloeiend stijlhanteerder, die er op een of andere wijze telkens opnieuw in slaagt de lezer mee te slepen.

K.V.

PRAKTIJKBOEK

J.-P. COLLIGNON,

Savoir écrire, savoir téléphoner. Guide pratique de la correspondance et du téléphone,

Duculot, Paris-Gembloux, 1980, 95 blz.

Nu meer en meer blijkt dat de kennis van de Franse taal, toch de tweede taal voor veel Nederlandersprekenden in Vlaanderen, er voortdurend op achteruit gaat, lijkt voor dit soort werkjes een serieuze markt te ontstaan. Deze "boite à outils de la langue française" verschafte inderdaad inzicht in een aard van praktijk-Frans, dat extreem gebruiksgericht is.

In een aantal hoofdstukken wordt helder en overzichtelijk uiteengezet op welke wijze men een brief of telefoongesprek in de Franse taal begint en beëindigt, welke de klassieke zinswendingen en woordgebruik zijn e.d.m.

Het boekje werd opgevat als een werkinstrument, en voldoet in die zin volledig.

K.V.

NIEUWE MEDIA

Bernd SCHROB,

Familie am Bildschirm. Neue Medien im Alltag Ullstein, Frankfurt/M., Berlin, Wien, 1982, 180 blz.

Dit pocketboek is ontstaan n.a.v. een gelijknamige televisieserie die door de Südwestfunk Baden-Baden werd geproduceerd. Het richt zich niet tot de communicatiespecialist, maar tot de doorsneeburger die op de hoogte wil zijn van de technische vernieuwingen in de mediawereld en van de gevolgen die die vernieuwingen kunnen meebrengen. Het is de bedoeling de gebruiker van de nieuwe media zo te informeren dat hij zelf kan bepalen in hoever hij van het bestaande aanbod gebruikmaakt en eventueel het risico wil lopen een stuk privacy op te moeten geven.

In het eerste deel wordt uiteengezet welke toestellen in de komende jaren ter beschikking zullen zijn, waartoe ze dienen en wat ze kunnen. Onmiddellijk hierbij aansluitend wordt onderzocht welke positieve en negatieve aspecten voor het privé- en voor het maatschappelijk leven de nieuwe technische middelen kunnen hebben.

Speciale aandacht wordt besteed aan de mogelijkheid het bestaande aantal televisieprogramma's bijna onbeperkt uit te breiden en aan de hiermee verband houdende mogelijkheden en gevaren (lokale televisie, "open channel", privatisering en commercialisering). Ingegaan wordt ook op de rol van de mediapedagogiek en het belang van de bescherming van de privésfeer. Het geheel wordt afgesloten met een kort overzicht van de 4 in de Bondsrepubliek geplande pilootprojecten kabeltelevisie.

Hoewel de auteurs zich telkens inspannen om zowel pro- als contra-argumenten aan bod te laten komen, wordt het duidelijk dat zij eerder kritisch tegen de toekomst aankijken. Zij gaan ervan uit dat zowel in de huidige als in de toekomstige mediasystemen en -technieken de personaliteit van de mens haar onaantastbare waarde moet behouden, dat de televisiekijkende mens niet tot een telegeleid object mag worden gedegradeerd, een mogelijkheid die volgens de auteurs ook vandaag de dag al aanwezig is.

Een diametraal tegengestelde houding wordt ingenomen door:

Claudia MAST,

Zwischen Knopf und Kabel. Kommunikationstechnik für Wirtschaft und Feierabend, Edition Interfrom, Zürich, 1983, 103 blz.

Volgens schrijfster lijden de critici van de nieuwe communicatietechnologieën aan intellectuele arrogantie en kortzichtigheid, wanneer ze een commercialisering van de omroep, een overspoeling met programma's, de ondergang van de pers en van de privacy voorspellen. Om te beginnen is communicatietechniek meer dan alleen maar televisie, aldus de auteur. Daarnboven is het een onbewezen stelling dat een groter programma-aanbod ook meer televisieconsumptie betekent. Claudia Mast vindt het contradictoerisch dat sommigen als het om de geschreven pers gaat de doorsneeburger als mondig genoeg beschouwen om een verantwoorde keuze te maken, terwijl ze wat de telecommunicatie betreft zijn mondigheid onderschatten. De negatieve gevolgen van de nieuwe techniek zijn voor de drukmedia in ieder geval kleiner dan de positieve. De pers heeft meer baat bij een samenwerking met de "nieuwe media" dan bij een confrontatie. Ook op het gebied van de kantoorcommunicatie is de inbreng van de "nieuwe media" positief: repetitieve handelingen kunnen door de techniek worden overgenomen, wat de arbeid meer inhoud zal geven. Grotere werkloosheid valt niet te vrezen.

De auteur is van mening dat het nieuwe aan de "nieuwe media" vooral bestaat in de overgang van massa- naar individuele communicatie, in de mogelijkheid tot meer directe contacten, in het creëren van meer keuzemogelijkheden en meer inspraak voor de gebruiker.

In hoever deze euforische visie te maken heeft met het feit dat Claudia Mast naast haar acti-

viteit als docente in de communicatiewetenschap ook aan het hoofd staat van de afdeling maatschappelijk vormingswerk bij de Siemens AG, moet hier in het midden worden gelaten.

G.R.

L.R. VAN DULLEMEN (red.),
Negen aspecten van computertechnologie en maatschappij,
Kluwer, Deventer, 1984, 136 blz.

Op 7 december 1984 organiseerde de (Nederlandse) Vereniging van Importeurs en Fabrikanten van Kantoormachines (VIFKA) een voorlichtingsdag voor beleidsmakers. Het doel van deze dag was de parlementariërs te informeren over informatica en automatisering. Op het programma stonden demonstraties van en discussies over computertoepassingen en computergebruik. Dat de rol van de overheid in de discussie centraal stond, spreekt voor zich. De in dit verzamelwerk opgenomen artikels werden geschreven om enerzijds in een kort bestek de belangrijkste aspecten van (de gevolgen van) computertechnologie te belichten en anderzijds als basis te dienen voor de discussie over o.a. maatschappelijke gevolgen, de centrale positie van de PTT en de privacy-wetgeving.

D.D.G.

Harald BARTL,
Handbuch BTX-Recht. Mit einem Kommentar zum Bildschirmtext-Staatsvertrag,
R.v. Decker's Verlag, G. Schenck, Heidelberg, 1984, 351 blz.

De introductie van nieuwe communicatietechnologie, in casu videotex, roept steeds een aantal juridische vragen op, zowel met betrekking tot de inhoud als m.b.t. de rechten en plichten van de informatieleveranciers en gebruikers. Zoals in de meeste landen waar videotex (Bildschirmtext) werd ingevoerd, is ook in de Duitse Bondsrepubliek de reglementering van dit medium aan de gang, op het nationale en op het regionale (Länder) niveau. Dit boek geeft een zeer uitvoerig overzicht van de stand van zaken van deze reglementering en van de filosofie die hieraan ten grondslag ligt.

D.D.G.

Reinhart RICKER,
Die Einspeisung von Rundfunkprogrammen in Kabelanlagen aus Verfassungsrechtlicher Sicht,
VDE-Verlag GmbH, Berlin/Offenbach, 1984, 170 blz.

Dit rapport van de "Wissenschaftliche Begleitkommission zum Versuch mit Breitbandkabel in der Region Ludwigshafen/Vorderpfalz", gaat in op de mogelijke sociale (met de nadruk op de juridische) problemen die kunnen rijzen bij de stelselmatige uitgroei van breedband- en satellietverbindingen in de Duitse Bondsrepubliek. Meer bepaald wordt de regio Ludwigshafen als voorbeeld gesteld waar sinds enkele

jaren wordt geëxperimenteerd met allerlei kabeltoepassingen.

D.D.G.

Eberhard WITTE,
Zeitungen im Medienmarkt der Zukunft,
C.E. Poeschel Verlag, Stuttgart, 1984, 124 blz.

Door de opkomst van nieuwe media als teletekst, videotex, kabeltelevisie, satellietomroep, e.d. wordt de krant in een nieuwe concurrentiepositie geplaatst, zowel op het redactionele vlak als op het vlak van de advertentie-inkomsten.

Dit boek geeft een analyse van deze veranderende marktsituatie en van de gevaren die dit voor de krant kan meebrengen.

Op basis van deze analyse wordt een poging ondernomen om de evolutie van de krant in de nabije en verdere toekomst te schetsen.

D.D.G.

C. BOSCHHUIZEN, Ph. VANHOUTTE, R. VEL-LINGA, H. VERBOOY (red.),
Handboek Kantoorautomatisering - technieken, toepassingen, organisatie,
Kluwer/NIVE, 1984, ca. 600 blz.

Kantoorautomatisering omvat een scala van technieken en toepassingen zoals gegevensverwerking, tekstverwerking, micrografie, facsimile, reprografie, telex, e.d. Essentieel voor kantoorautomatisering is door het gebruik van deze technieken en toepassingen de effectiviteit en de efficiency te verhogen. Computerapparatuur is daarbij enerzijds noodzakelijk voor het automatiseren van de traditionele kantoortaken, anderzijds voor de integratie resp. combinatie van de verschillende technieken en toepassingen tot één systeem, waardoor nieuwe mogelijkheden en nieuwe toepassingen ontstaan.

De auteurs van het Handboek Kantoorautomatisering hadden de bedoeling kennis en inzicht te verschaffen in dit proces, een opzet waarin zij o.i. zeer goed geslaagd zijn. Het handboek is ingedeeld in zestien secties: zes technisch georiënteerde delen, waarin de basisfuncties van informatiebehandeling alsmede specifieke gebruiksfuncties aan de orde komen, drie secties die direct betrekking hebben op de organisatie die ten gevolge van de invoering van kantoorautomatisering verandert, vier secties die handelen over invoering, wetgeving, ervaringsaspecten, literatuur, opleidingen en organisaties, één sectie waarin nieuwe ontwikkelingen behandeld worden en tenslotte twee delen met verwijzende gegevens (trefwoordenregister en leveranciersregister).

D.D.G.

May Katzen, (ed.),
Multi-Media Communications,
Frances Pinter Ltd., London, 1982, 156 blz.

Dit boek bevat een aantal bijdragen die met de gemeenschappelijke noemer "elektronische informatiedistributie" kunnen worden aangeduid.

Naast een introductie van M. Katzen zelf over telematica bevat het boek een aantal artikels rond het thema elektronisch publiceren. Ook het medium videotex komt in ruime mate aan bod. Tenslotte is ook een bijdrage opgenomen over het gebruik van de beeldplaat in het kantoor van de toekomst.

Een zeer ruim onderwerp als elektronische informatiedistributie kan uiteraard niet in een bestek van 150 bladzijden ten gronde worden behandeld. Dit boek mist derhalve over de gehele lijn enige diepgang.

D.D.G.

Pauline MARSTRAND, (ed.),
New Technology and the Future of Works and Skills,
Frances Pinter, London/Dover, 1984, 260 blz.

Dit verzamelwerk is een verslag van een symposium dat in augustus 1983 in Londen werd georganiseerd door de British Association for the Advancement of Science.

De bijdragen handelen over korte- en lange termijn-trends op de arbeidsmarkt in functie van technologische ontwikkelingen.

In het bijzonder wordt aandacht besteed aan de kantoorautomatisering en de invloed daarvan op de werkgelegenheid.

D.D.G.

Bildschirmtext - Anbieter-Vereinigung,
Das Bildschirmtext-Recht entwickelt sich,
VDE-Verlag GmbH, Berlin/Offenbach, 1985, 164 blz.

Technologische ontwikkelingen lopen vaak jaren vooruit op sociale veranderingen (in casu de wetgeving). Dit geldt evenzeer m.b.t. de nieuwe media, waarvan videotex (Bildschirmtext) deel uitmaakt.

In de schoot van de Westduitse vereniging van videotex-informatieleveranciers is men echter sinds enkele jaren bezig het medium videotex juridisch te omkaderen. Rechten en plichten van de verschillende belangengroepen (PTT, informatieleveranciers, servicebureau's, gebruikers), reclame, privacy, auteursrecht en het interactief gebruik van videotex zijn hierbij vooral aan de orde.

Dit boek geeft een overzicht van de huidige stand van zaken van de videotex-wetgeving in de Duitse Bondsrepubliek. Er wordt niet enkel ingegaan op de wetgeving, maar ook op de bestaande zelfregulerende codes betreffende videotex.

D.D.G.

De bijdragen in dit nummer zijn van:

Eddy HENDRIX, Pascal LEFEVRE en Wim PAUWELS, studenten in de licentie Communicatiewetenschap, K.U.Leuven.

Godelieve DE MAEYER en Bruno KNAEPS, Licentia(a)t(e) in de Communicatiewetenschap, K.U.Leuven.